

¹ В момент, коли дана стаття перебувала на верстці в редакції, Верховна Рада України 26 грудня 2002 року прийняла Закон України "Про внесення змін до Сімейного кодексу України", згідно з яким Сімейний кодекс набирає чинності одночасно з набранням чинності Цивільного кодексу України.

² Дана ідеологія впродовж довгого часу насаджувалась на теренах колишніх постсоціалістичних країн (в тому числі і України) і була спрямована на знищення поняття особистості. Характерною рисою цієї ідеології була заміна поняття "Я" на поняття "Ми", чим знеособлювалась система відповідальності за суспільно значимі діяння.

³ Ще одна крайня ідеологія, яка сьогодні панує в більшості країн з розвинутою економікою і спрямована на ідеалізування особи, її прав та охоронюваних законом інтересів, ігноруючи при цьому суспільство та державу як виразника інтересів першого. Негативними рисами даної концепції є неврахування факту того, що, перебуваючи в суспільстві людина об'єктивно не може та не повинна перебувати за межами його впливу. Прикладом неспроможності даної ідеології стали Сполучені Штати Америки, які після трагедії 11 вересня 2001 року так і не змогли перебороти в собі насаджуваний роками гіперіндивідуалізм та відчути себе єдиною нацією.

⁴ Дана ідеологія, на думку автора, повинна бути спрямована на повне сприяння розвитку особистості як члена певної соціальної (корпоративної) групи, що діє задля задоволення її (корпоративної групи) інтересів, в межах, які визначені державою та суспільством.

⁵ Так, в сучасній юридичній літературі висловлюються ціла низка думок щодо "юридичної якості" та "суспільної пристосованості" нового Сімейного кодексу України, від позитивних (Див.: Ромовська З. Сімейний кодекс України: погляд в майбутнє // Право України. – 2002. – №2. – С. 63-69.) до вкрай негативних (Див.: Шевченко Я.М., Шевченко О.А. Проблеми нового Сімейного кодексу України // Правова держава. – 2002. – Випуск тринадцятий. – С. 146-153).

⁶ Див.: Шевченко Я.М., Шевченко О.А. Вказана праця. – С. 148-149.

⁷ Новий тлумачний словник української мови / Укладачі В.Яременко, О.Сліпушко. Т.3: Обе-Роб. – К.: Аконіт, 1998. – С. 453.

Гунда О.О.,

*викладач кафедри кримінального права
і процесу ХІУП, кандидат юридичних наук*

ВИЗНАЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ ДИТИНИ ЗА СІМЕЙНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

У практиці застосування правових норм, пов'язаних з необхідністю визначення походження дитини за нині діючим Кодексом про шлюб та сім'ю України, виникали складності, що пояснюються недосконалістю та консерватизмом цього законодавчого акту.

Особливо гостро постає питання визначення походження дитини у випадку зачаття дитини до часу укладання шлюбу між подружжям, які є її біологічними батьками. Досить часто у правозастосовчій практиці зустрічаються випадки, коли особа, яка записана батьком дитини, у відповідності до правил визначення походження дитини від матері та батька, що перебувають у шлюбі між собою, у дійсності біологічним батьком такої дитини не є.

Частіше за все ця особа поінформована про те, що вона не є батьком дитини на час укладення шлюбу з її матір'ю.

Моральні переконання або певна зацікавленість викликає укладання шлюбу і, як наслідок, визнання дитини як такої, що "походить" від подружжя за правилами (ст.52,54 К про ШС України; ст.122 СК України).

Проте дана ситуація тягне за собою правові ускладнення у випадках оспорування батьківства особою, яка записана батьком дитини, особливо коли подання такої позовної вимоги пов'язано з розірванням шлюбу між подружжям.

Особливу цікавість в зв'язку з цим викликає норма, закріплена в ч.3 ст.122 СК України де, зокрема, вказано: “Дружина і чоловік мають право подати до державного органу реєстрації актів цивільного стану спільну заяву про невизнання чоловіка батьком дитини”. Введення цієї правової норми допоможе уникнути зазначених ускладнень, пов'язаних з необхідністю оспорюваних у судовому порядку батьківства особи. Зрозуміло, що в такому випадку запис про батьків дитини, повинно бути проведено за наступною формулою: “...Запис про батька у Книзі реєстрації народжень провадиться за прізвищем матері, а ім'я та по батькові батька дитини записуються за її вказівкою” (ч.1 ст.135 СК України). Таке правило існує і в першому реченні ч.2 ст.55 К про ШС України.

Проте і в Сімейному кодексі України в повній мірі не вдалось уникнути деяких неузгодженостей в цьому питанні. Так, пункт 2 ч.3 ст.122 СК України відсилає у випадку подання спільної заяви від подружжя про невизнання чоловіка батьком дитини, до ст.135 СК України, у якій містяться правила визначення походження дитини (запис про батьків дитини, якщо батьківство, материнство не встановлено). Однак у ч.1 ст.135 СК України прямо підстави передбаченої ч.3 ст.122 СК України, не зазначено, там подано перелік передбачених ст.126 СК України (при народженні дитини у матері яка не перебуває у шлюбі); ст.127 СК України (у випадках, коли немає заяви батька); ст.128 СК України (у випадках відсутності рішення суду про визнання батьківства). В зв'язку з цим, для уникнення можливих непорозумінь, пов'язаних особливо з буквальним тлумаченням норми права, доцільним було б введення прямої вказівки на обставини ч.3 ст.122 СК України у диспозиції ч.1 ст.135 СК України.

Крім того, уявляється доцільним ввести доповнення до ч.2 ст.147 СК України, передбачивши можливість визначення по батькові дитини у випадку подання подружжям заяви про невизнання чоловіка батьком дитини, за заявою матері, іменем особи, яку мати дитини назвала її батьком.

Правило, передбачене у ч.3 ст.122 СК України дозволяє зовсім по-іншому оцінити правову норму, закріплену у ч.5 ст.136 СК України: “Не має права оспорювати батьківство особа, записана батьком дитини, якщо в момент реєстрації себе батьком дитини вона знала, що не є батьком ...”. Відповідна правова норма закріплена і у ч.2 ст.56 К про ШС України. Проте, якщо зараз таке правило утруднює вирішення спору про батьківство, то у майбутньому, з врахуванням права невизнання чоловіка батьком дитини ця проблема знімається.

Для того, щоб продемонструвати, яким чином усувається ускладнення визначення чоловіка не біологічним батьком наведемо наступний приклад. Так, до Хмельницького місцевого (міського) суду було подано заяву від громадянки А. про розірвання шлюбу з громадянином Б. В той же день до цього ж суду було подано зустрічну позовну заяву з боку відповідача, громадянина Б., який в порядку ч.1 ст.56 Кпро ШС України оспорював батьківство дитини, народженої у шлюбі з позивачкою. Зокрема в заяві відповідач вказав, що укладаючи шлюб, позивачка повідомила його, що є вагітною і про те, що дитина була нею зачата саме від нього. Однак, через деякий час відповідач дізнався, від розмов зі знайомими і в кінцевому рахунку і від самої позивачки що він не є біологічним батьком дитини. В результаті судового розгляду суд задовольнив як позовну заяву, так і зустрічний позов відповідача. Однак за лаштунками судового процесу залишилось те, що насправді громадянин Б., укладаючи шлюб був обізнаний, про справжнє походження дитини, і відсутність у законодавстві норми про можливість подання спільної заяви від подружжя про невизнання чоловіка батьком дитини ускладнила ситуацію.

Теоретичне дослідження майбутньої дії правової норми, зокрема зазначених у ч.3 ст.122 СК України положень, дозволяє також прийти до висновку про відсутність правового регламентування процесуальних наслідків подання подружжям спільної заяви про невизнання чоловіка батьком дитини.

Виникає питання, чи можливо у майбутньому чоловіку або дружині оскаржити у судовому порядку таку спільну заяву, і якщо так, то до яких правових наслідків це може призвести. Поки що Сімейний кодекс України залишає це питання відкритим. Аналізуючи положення даного законодавчого акту у частині регулювання відносин, пов'язаних з визначенням походження дитини, не може не привертати до себе уваги і диспозиція ст.138 СК України. У цій нормі регламентовано право матері дитини на оспорювання батьківства свого чоловіка. Особливістю у даному випадку є те, що законодавчо закріплено право жінки, яка народила дитину у шлюбі оспорювати батьківство свого чоловіка шляхом подання позовної заяви про виключення запису про її чоловіка як батька дитини у випадку подання іншою особою (чоловічої статі) заяви про своє батьківство.

Зазначена правова норма усуває незручності у правозастосовчій діяльності та дозволяє уникати зазначених вище “ускладнень” процесу судового розгляду справ такої категорії. Проте, в цілому оцінюючи винятково позитивно факт законодавчого закріплення зазначеного права матері дитини, зауважимо, що закріплена умова можливості задоволення судом цієї заяви певною мірою обмежує саме право матері на оспорювання батьківства своїм чоловіком. Йдеться, зокрема, про обов'язковість подання іншою особою заяви про визнання її батьком. Якщо повністю прослідкувати закладений у правових нормах СК України “дух закону”, то таке застереження у ч.2 ст.138 СК України якраз цьому “духові” і не відповідає. За логікою законотворець повинен був би закласти відповідне застереження і у ч.2 ст.122 СК України, але він цього не зробив.

Можливість оспорювання батьківства чоловіка матір'ю, так як і право на подання спільної заяви подружжям про невизнання чоловіка батьком дитини не повинна обмежуватись встановленням обов'язковості подання заяви про визнання батьківства з боку іншої особи.

Оцінюючи в цілому положення нового Сімейного кодексу України, зауважимо на його особливій гуманності, підвищенні значення моральних засад сімейного життя та деталізації регламентування суспільних відносин, що до сьогодення, на жаль, залишились не врегульованими правом.

Література

1. Ромовська З. Сімейний кодекс України: погляд у майбутнє // *Право України*. – 2001. – № 2.
2. Сімейний кодекс України. – К.: Істина, 2002. – 72 с.
3. Кодекс о браке и семье Украины. – К.: Влад, 1997. – 72 с.